

VEILEDER. DEL 1. Gamle hageroser REGISTRERING OG BRUK AV SKJEMAER. UDG/07

FORMÅL OG SENTRAL ORGANISERING

Gamle hageroser utgjør viktige genmaterialer som har botaniske og plantemessige verdier, samt kulturhistoriske.

Formålet med aksjonen omfatter kartlegging, beskrivelse, bevaring, bruk og formidling av plantearven knyttet til gamle hageroser. Aksjonene gjennomføres i samarbeid med med Norsk genressurscenter som er opprettet av Landbruks- og matdepartementet som en avdeling ved Norsk institutt for skog og landskap på Ås. Norsk Roseforening deltar i aksjonen ved aksjonsgruppa "NRF Roseregistrering" som organiserer arbeidet med registrering og innsamling av genmaterialer (sorter og andre genetiske varianter). Aksjonen samarbeider med Agder Naturforum, UiB Avd. Milde, IPM/ UMB og POM, (Prosjekt for Odlad Mångfald) i Sverige.

FRAMDRIFT OG TID FOR REGISTRERING

Registrering av gamle hageroser startet i 2004 og vil fortsette fram til 2010.

Ved årskiftet 2006-07 er det innmeldt ca 300 roser inkludert rester av 3-4 gamle rosesamlinger som overføres til klonarkiv for Østlandet ved IPM/UMB. Tid for registrering varierer med lokalisering i landet og årlige klimaforhold.

• *Beste tid for registrering av gamle hageroser er under blomstring i:*

mai, juni: Pimpinelleroser

juni, juli og august: Alle grupper engangsblomstrende hageroser

juli, august og september: Alle gjenblomstrende busk- og klatreroser

HVEM KAN DELTA OG HVA SKAL VI REGISTRERE?

Registrering utføres av NRF's roseregistratører iflg en registratøversikt som ajourføres årlig. Medlemmer av Norsk Roseforening, hagelag og alle andre interesserte kan delta.

NRFs registreringsaksjon fokuserer på:

- Alle gamle hageroser som er eldre enn 1950 eller flyttet fra et kjent voksested med samme alder
- Kjente, vanlige og mye brukte roser
- Roser som avviker positivt /er bedre enn typisk for sorten eller arten
- Truete, sjeldne og ukjente roser

HVOR KAN VI SPORE OPP GAMLE HAGEROSER?

Størstedelen av gamle hageroser vokser i eldre boligstrøk- og kulturhistoriske miljøer:

Småhus og villabebyggelse i eldre bydeler og tettstrøk

Eldre hytter og fritidsbebyggelse langs kysten og gode klimastrøk i innlandet

Gårdshager og husmannsplasser/tufter

Kirkegårder, kulturminner og kulturhistoriske steder

REGISTRERE ALENE, FLERE SAMMEN ELLER LOKALT SAMARBEID?

Velg det som er mest praktisk for deg. Registrer gjerne alene ved besøk hos eldre roseiere som har mye å formidle. Samarbeid åpner for å skape et lokalt nettverk, mulighet for mer læring og diskusjon om bestemmelse av roser. Kontakt det lokale hagelaget og spør om de vil samarbeide om et "kom-og-vis"-tiltak. På "kom-og-vis"-stand kan det være en fordel å være to personer dersom det er stor oppslutning og oppmøte av roseiere med roser.

NYTTIG UTSTYR FOR REGISTRERINGSARBEIDET

- Registratormappe med info, sløyfe-etiketter og lys- og vannfast penn
- Registratørbevis, Veileder og skjemaer, Info-skriv fra Norsk genressurssenter
- Skrivesaker, blyant, viskelær for kladd, penn for innføring av data
- Fotoapparat og notisbok for innføring av nr, sort/kjennetegn, navn roseeier
- Rosehåndbøker for eget behov, men også for å vise roseeier
- 1–2 m sammenleggbare tommestokk
- Stiv perm/plate som underlag for skriving

NRF ROSEREGISTRERING. AKTUELLE SKJEMAER OG UTFYLLING. BELEGG.

NB! Veileder og skjemaer er utlagt på hjemmesider hos NGS, www.genressurser.no og NRF, www.norskroseforening.com og kan hentes der

Følgende skjemaer kan nyttes til roseregistreringen

1. Innmeldingskjema (Forenklet registrering):

Skjemaet brukes for innmelding pr telefon og for utsending til roseeiere som fyller ut data og sender skjemaet til registratør som ev. fullfører registreringen seinere.

2. Registreringskjema (Fullstendig registrering):

Brukes for innfylling av fullstendige data for verdifulle, sjeldne, truede og ukjente roser. For kjente roser kan utfylling forenkles ved å angi noen sikre kjennetegn. NB! Husk å skrive ned rosens historie og lokalnavn. Vurder verdi for ev. innsamling av genmaterialer til klonarkiv for alle roser som registreres
NB! Husk å merke rosen med 2 stk sløyfeetiketter med sort/lokalnavn under blomstring dersom det er aktuelt å samle inn/hente genmaterialer av rosen seinere.

3. Kommuneskjema (Roseoversikt for én kommune)

Skjemaet viser oversikt over roser som er registrert i en kommune og har rubrikker for kortfattet info om egenskaper hos rosen og rosens verdi for lokal og sentral bevaring og prøvedyrking. Utfylling kan gjøres av registratør eller av aksjonsleder på grunnlag av registreringsskjemaet. Ajourført kommuneliste sendes registratør(er) årlig.

Belegg. Fargefoto av utypiske, sjeldne og ukjente roser

Foto av roser utgjør viktig dokumentasjon i tillegg til data på registreringsskjemaet.

Kjente og mye brukte roser fotograferes bare for egen og lokal dokumentasjon.

NRF Roseregistrering ønsker fotodokumentasjon av roser som avviker positivt for sorten, truede, sjeldne og ukjente roser som vedlegg/belegg i tillegg til data på registreringsskjemaet.

Bruk fargefilm for dias. Digitale bilder printes ut på papir for bilder. Husk korrekt tekst/påskrift bak på papirfoto eller i kanten på digital fargeutskrift. Foto eller digital fargeprint vedlegges utfylt registreringsskjema og oppbevares/sendes samlet i en plastlomme for hver registrert rose.

Norsk genressurssenter og Norsk Roseforening m.fl. ønsker å samarbeide om oppretting av et framtidig fotogalleri som skal romme alle kjente og ukjente gamle hageroser som blir registrert gjennom aksjonen.

Belegg. Pressing av utypiske og ukjente roser

For ukjente roser kan belegg med pressede plantedeler gi god tilleggsinformasjon.

Kutt grein/kvist med blomster, knopper og blad med lengde ca 20–25 cm. Fest sløyfe-etikett med info om eier, sort/lokalnavn til grein/kvisten før den legges i press mellom aviser eller porøst papir. Husk å skifte papir ofte inntil belegget er helt tørt. Pressede plantedeler tapes på hvitt papir. Skriv navn på roseeier og sort/lokalnavn på papiret.

AKTUELLE MÅTER Å SKAFFE ROSER FOR REGISTRERING

1. Gå til fots, sykle, bile og for å se om det vokser gamle hageroser i området.

For besøk/registrering hos eldre kan det være ønskelig å avtale dag/dato og tid på forhånd.

Utfør registrering så raskt som mulig. Ring på, presenter ditt ærend og vis fram ditt registratørbevis. Dersom det er vanskelig å treffe roseeieren f.eks. ved hytter og sommerhus, kan det være klokt å varsle en nabo før

du registrerer eller legge beskjed i postkassen om at du har registrert roser.

2. Opprop i medlemsblader, lokalaviser, kommunale informasjonskriv, lokalradio og lokal-TV.

Presenter kortfattet informasjon om aksjonen slik at roseiere kan melde inn sin/e roser for at du kan komme å registrere dem eller sende innmeldingsskjema til roseier.

3. "Kom-og-vis-din-rose". Bestem tid og sted for en stand, gjerne i samarbeid med lokale hagelag, historielag, velforeninger, sommer-, bygde-, eller kommunedagsarrangementer. Sørg for bekjentgjøring gjennom lokale media eller samarbeidsorganer. På standen trenger du bord, kanskje solskjerming, sitteplass for ventende roseiere og utstyr for registrering. Utstyr standen med gamle hageroser i vann, roselitteratur og ev. gratis-brosjyrer. Server vann/mineralvann. Dersom du kan bestemme rosen, skriv straks ned navn og gruppe til roseieren eller ettersend info.

Forslag rekkefølge arbeider på "kom-og-vis"-tiltak/stand:

- Ønsk velkommen, tilby ev. stol eller forfriskninger
- Skriv inn initialer for registrator, navn, adresse og tlf.nr. for roseier
- Motta/ pakk ut rosen og merk den straks med sløyfe-etikett påskrevet navnet på roseier og ev. lokalnavn. Sett rosen i vann dersom det er nødvendig
- Start registrering, kryss av og fyll ut for egenskaper. NB! Mål blomstens diameter
- Be roseierne om data for høyde, vekst, sunnhet, antall eks/spredning
- Spør om rosens historie og lokalnavn
- Prøv å bestemme rosegruppe og sort
- Forsøk å verdsette rosen for bevaring og innsamling og prøvedyrking. Be om lov til å hente genmaterialer dersom rosen scorer høyt i verdi
- Fotografer verdifulle, sjeldne eller ukjente roser på lyst underlag ev rutepapir
Ta gjerne foto (brystformat) av roseier som holder egen/medbrakt rose
- Takke roseier for bidraget/innlevering av rosen/roser

Meld inn "Kom-og-vis"-tiltak til Rosebladet

Årlig oversikt/kalender for "Kom-og-vis"-tiltak trykkes i Rosebladet og legges ut på hjemmesidene til Norsk Genressurssenter og NRF. Vi oppfordrer registratorer til å organisere et "Kom-og-vis"-tiltak i registreringsperioden. Start planleggingen tidlig og inviter lokale hagelag o.a. til samarbeid. Sørg for god lokal informasjon om tiltaket på forhånd. Husk å melde "Kom-og-vis"-tiltak til Rosebladet og til aksjonsleder. Rosebladet vil presentere "Kom-og-vis"-tiltak under egen spalte i Rosebladet fra 2007 og seinere.

"Kom-og-vis"-tiltak og lokalt stoff om registreringsaksjonen sendes:

Rosebladet v/Kari Bentzen Bakken

Postboks 242, 2631 RINGEBU

Tlf. 61 28 05 44, mobil 905 18 333, e-post: karibebe@online.no

BESTEMMELSE AV ROSER

NRF Roseregistrering stiller ikke krav om at *du* skal bestemme rosen. Hovedmål for aksjonen er å spore opp og skaffe oversikt over gamle hageroser som har overlevd og vært mye dyrket i Norge. Fyll ut registreringskjemaet så nøyaktig du kan. Bestem rosegruppe før du prøver å bestemme sort, men la være å gjette. Fotografér og legg ved foto for roser som du ikke kan bestemme sikkert. Diskutér ev. bestemmelse med andre før innsending av materialet. Erfaring fra Sverige og Norge tyder på at mange ukjente roser er vanskelig å bestemme. Disse må prøvedyrkes for sammenlikning og vurdering av rosespesialister i klonarkivet
NB! Ukjente roser er spesielt interessante for registrering og innsamling av genmaterialer.

ROSENS HISTORIE OG LOKALNAVN

Spør roseier, naboer eller andre om rosens historie og lokalnavn og skriv opplysningene inn i registreringskjemaet De fleste roseiere har god kunnskap om rosens alder, anskaffelse, bruk, spredning med mer. Lokalnavn kan fortelle om eierhistorie og hvordan rosen har vandret mellom slekt, venner og naboer og kan brukes som arbeidstittel/erstatning for ukjent sort under registreringen.

INFOSKRIV FRA NGS OM GENMATERIALER FORMIDLES TIL ROSEEIER

Norsk genressurscenter (NGS) har utarbeidet et generelt infoskriv om formål med aksjonen, bevaring, prøvedyrking, utvalg og fram-tidig bruk av genmaterialer. Roseregistratorer som ber om å få ta genmaterialer, bør informere/utdele en kopi av infoskrivet til roseeier. Infoskriv følger vedlagt og kan også hentes fra NGS og NRFs hjemmesider. Roser som blir avgitt av roseeier for prøvedyrking vil bli offentlig eie dersom den blir funnet bevaringsverdig og overført til klonarkiv seinere. Dette genmaterialet vil bli offentlig eie/ tilgjengelig for allmenn dyrking og bruk i framtiden.

VURDERING AV ROSENS VERDI FOR INNSAMLING OG PRØVEDYR KING

Kjente og mye dyrkede roser med lokal verdi graderes 1–5

1. Kjente og mye dyrkede roser har størst interesse for lokal innsamling, dyrking og bruk graderes med verdi 1–5.

Registrerte roser er aktuelle for innsamling og lokal bruk i planteklubber, private rosedyrkere og samlinger, bygdemuseum, kommunale anlegg som sentrumparker, alders- og pleiehjem, restaurering av prestegårdshager, gamle og historiske hager og parker.

NRF Roseregistrering tar kontakt med registratorer for ønske om innsamling av kjente roser ved behov for et representativt utvalg for sammenlikning av roser fra ulike fylker.

Utypiske, truede, sjeldne og ukjente roser med sentral verdi graderes 5–10

1. Utypiske roser, truede, sjeldne og ukjente

Roser med bedre og spesielle egenskaper enn typisk for sorten/arten som f.eks blomsterfarge, mønster, form, størrelse og høyde.

2. Truede roser trues ofte av utgang pga. utskygging, høy alder, manglende skjøtsel og opprusting av hager, bygge- og anleggsarbeider. Innsamling er aktuell for både lokal og sentral bevaring og bruk.

3. Sjeldne sorter med dårlig/liten evne til å sette egen rot/ikke spredende, sjelden plantet som f.eks. ‘Paul Ricault’ eller lite hardføre remontantroser som ‘Hugh Dickson’ (Onkel Johan)

4. Ukjente roser omfatter roser som er ukjente for deg og ditt nettverk og skal innsamles for prøvedyrking og bestemmelse. Registrator og NRF Roseregistrering v/ aksjonsleder avtaler omfang av henting av genmaterialer før prøver hentes/ innsamles.

NB! Dersom det er vanskelig å skaffe genmaterialer seinere, anbefales det å ta/samle genmaterialer samtidig med registreringen. Alle registrerte roser innenfor gruppe 1-4 ønskes innsamlet og levert til klonarkiv på IPM/UMB for prøvedyrking, bestemmelse og sammenlikning under like dyrkingsforhold.

ØKONOMISK STØTTE TIL REGISTRERINGSARBEIDET I 2007

NRF Roseregistrering gir økonomisk støtte til film og framkalling for fotografering av utypiske, truede, sjeldne og ukjente roser, samt porto, telefoner og kr 500,- til annonsering av hvert “Kom–og–vis”- tiltak. Midler fordeles etter vurdering av innsats, resultater og dokumenterte utgifter i samråd med aksjonsgruppa og kasserer i Norsk Roseforening.

Eventuell dekking av reiser og andre utgifter må avtales med aksjonsleder på forhånd.

ÅRLIG INNSENDING AV AV REGISTRERINGSMATERIALER

Sørg for å ta egen kopi av egne registreringsmaterialer om mulig, før du sender det til aksjonsleder.

Utfylte skjemaer med fotodokumentasjon og ev. andre belegg sendes til aksjonsleder med frist

1. november hvert år. Aksjonsleder fyller ut /ajourfører roselister for kommuner som returneres til registrator. Aksjonsleder diskuterer ev. henting av genmaterialer for neste år i samråd med aksjonsgruppa og registrator.

Eventuelle spørsmål og innsending av registreringsmaterialer skjer til aksjonsleder:

NRF Roseregistrering

v/ Unni Dahl Grue

Brekkeveien 39, 1430 Ås

Tlf, 64 94 30 78

E-post: unnidg@online.no